

ŹRÓDŁA ARCHEOLOGICZNE I ANTROPOLOGICZNE DO DZIEJÓW ROWOKOŁU,
pod redakcją T. Malinowskiego, Słupsk 1986, 196 ss.

Omawianą książkę stanowi zbiór artykułów dotyczących stanowiska nr 4 w Smoldzinie, woj. Słupsk, położonego na szczycie wzgórza Rowokół, wznoszącego się nad pradoliną Łupawy w odległości zaledwie kilku kilometrów od brzegu morza, pomiędzy jeziorami Gardno i Łebsko. Wstępem i zakończeniem opatrzył ją T. Malinowski, który jest również autorem rozdziału „Charakterystyka badań i materiały archeologiczne” (ss. 11-60), zawierającego wyczerpujące informacje dotyczące zakresu i sposobu przeprowadzenia prac wykopaliskowych w roku 1977 oraz trudności, które powstały w związku z koniecznością powiązania ich w terenie z obszarem przebadanym w roku 1962 (wyniki tych badań nie zostały opublikowane; por. ss. 4, 12). Znajduje się w nim również wyczerpujący opis warstw wyróżnionych na stanowisku, tj. dwóch warstw (I, II) zawierających fragmenty cegieł, dachówek, szkła itp., pochodzących z destrukcji istniejącej na Rowokole średniowiecznej kaplicy. Początek niszczenia budowli nastąpił w połowie trzeciego lub w czwartym dziesięcioleciu XVI w., koniec w 1821 r., kiedy rozebrano resztki ruin. Omawiane warstwy zaburzone były wieloma wkopami pochodzącymi z różnego czasu. Oprócz ceramiki budowlanej w warstwach znaleziono fragmenty ceramiki (głównie średniowiecznej), szkielec, znaczną liczbę gwoździ żelaznych, kości zwierzęce oraz inne przedmioty. Na stanowisku nie wyróżniono warstwy osadniczej. W calcu, pod warstwą II, natrafiono na 9 grobów (oznaczono je numerami 10-18). Jamy grobowe były nieczytelne, a część pochówków naruszona przez późniejsze wkopy. Zmarłych z reguły pochowano bez wyposażenia, choć przy dwóch znaleziono monety XV-wieczne. Między innymi na tej podstawie przyjęto, że cmentarz został założony około 1 ćwierci XV w., razem z kaplicą, a koniec jego użytkowania nastąpił po zniszczeniu budowli. Kolejny rozdział poświęcony został analizie zabytków szklanych, której dokonał J. Olczak (ss. 61-106). Szkła z Rowokołu zachowały się niezbyt dobrze. Udało się jednak wyróżnić różne rodzaje szyb okiennych, które pierwotnie musiały znajdować się w oknach kaplicy, oraz niewielkie ułamki naczyń szklanych. Zdaniem autora pierwsze oszklenie budowli mogło nastąpić z końcem XIV w., a ostatnie już po początku wieku XVI. Interpretację nielicznych materiałów neolitycznych przeprowadziła D. Jankowska (ss. 107-110). Fragmenty ceramiki przypisała ona kulturze pucharów lejkowatych lub kulturze amfor kulistych, natomiast materiał krzemienisty określiła ogólnie jako neolityczny. Szczątki kostne zwierząt opracował K. Chmielewski (ss. 111-116). Były to przede wszystkim kości zwierząt hodowlanych (krowy, świnie, owce, kozy). Przed znalezieniem się w ziemi zostały silnie rozdrobnione, wystąpiły w obydwu warstwach wyróżnionych na Rowokole. Na szczyt trafiły niewątpliwie wraz z pielgrzymami odwiedzającymi kaplicę. Celem, który przyświecał rozpoczęciu badań wykopaliskowych na szczycie wzgórza w roku 1977, było pozyskanie dodatkowych materiałów antropologicznych dla powiększenia serii wydobytej w trakcie wykopalisk przeprowadzonych w 1962 r. (wyróżniono wtedy 7 grobów). Ich opis i analizę przedstawił F. Rożnowski w rozdziale „Materiały antropologiczne” (ss. 117-172). Określił on i opisał szczątki prawdopodobnie 34 zmarłych. Za dane w pełni wiarygodne uznał te, które odnoszą się do kości pochodzących z 18 grobów.

Autorzy tomu przedstawili szczegółowo wyniki badań na Rowokole oraz analizę materiału pozyskanego w roku 1977 (w przypadku materiałów antropologicznych również w 1962 r.). Nieopublikowanie wyników prac z roku 1962 oraz niewielki (w stosunku do powierzchni całego stanowiska) zakres badań z 1977 r. uniemożliwiły stworzenie monografii Rowokołu. Wykorzystano jednak możliwość wyjaśnienia wielu zagadnień związanych z tym interesującym obiektem. Udowodnione zostało zainteresowanie człowieka szczytem Rowokołu, poczynając od neolitu, kończąc na czasach współczesnych. Wydaje się, że wykorzystywano go głównie jako miejsce kultu. Największa ilość materiałów związana jest z okresem istnienia na nim kaplicy pod wezwaniem św. Mikołaja oraz współczesnego jej cmentarza (od przełomu XIV i XV w. do poł. XVI w.). Dużą rolę wzniesienia Rowokołu w tym okresie potwierdzają również dane historyczne (por. s. 177-178). Wciąż otwarta pozostaje jednak kwestia pochodzenia i znaczenia obwałowań i fosy otaczających szczyt wzgórza.

Wydanie tomu źródeł do dziejów Rowokołu, opracowanych szczegółowo przez zespół badaczy reprezentujących różne dziedziny nauki, jest niezwykle cenne głównie ze względu na udostępnienie wyników badań archeologicznych. Po raz kolejny przypomniano, jak istotna jest kompleksowa publikacja źródeł, będąca jedyną drogą do udostępnienia ich szerszemu kręgowi zainteresowanych, a tym samym tworzenia podstaw do dalszego rozwoju archeologii. Zbyt często bowiem podstawowym dla niego ograniczeniem jest trudność w dotarciu do wyników badań terenowych. W czasie, gdy ustawicznie przypomina się o konieczności publikacji wyników tych prac, pomimo trudności wydawniczych, ukazanie się tej książki jest niezwykle ważne. Autorzy zadbałi także o dostarczenie czytelnikowi bogatego i czytelnego materiału ilustracyjnego.

Anna Tyniec